

Інститут філософії імені Г.С. Сковороди НАН України
відділ історії зарубіжної філософії
сектор історії східної філософії

23 лютого 2021, 16:00

приєднатися до конференції Zoom можна за адресою:

<https://zoom.us/j/93496233665?pwd=K1NsQzJUZFNBmYyLzFaelRrYU1zQT09>

СЕМІНАР ДОСЛІДНИКІВ СХІДНИХ ФІЛОСОФІЙ

Засідання СХХІХ

Тема доповіді:

«Чотири вайшнавські сампрадаї та особливості філософії гаудія-вайшнавів. Чи є бенгальський вайшнавизм п'ятою?»

Доповідач:

Михайло Шелудько – бакалавр теології, ліценціант Українського католицького університету. У 1991–1999 роках – член вайшнавських рухів Міжнародне товариство свідомості Крішни та Шрі Чайтанья Сарасват Матх. Нині – диякон Православної Церкви України. Засновник спільноти християнсько-вайшнавського діалогу Сатья Дхарма Патх

Співдоповідач-диспутант (respondent):

Свами Б.А. Данді (Дмитро Угай) –
Шрі Чайтанья Сарасват Матх, Санкт-Петербург

ЗАПРОШУЄМО УСІХ ЗАЦІКАВЛЕНИХ!

Див.:

www.tdsf.kiev.ua/

http://community.livejournal.com/ukr_asia_philos

<http://www.facebook.com/OrientalPhilosophiesSeminarKyivUkraine>

ТЕЗИ

Значення філософії в релігійних традиціях індуїзму

Історично склалося, що саме філософія стала основним мотиватором релігійних перетворень в Індії. Філософські течії були невід’ємними від релігійних практик, оскільки кожна школа ставила перед собою мету забезпечення спасіння людини з кола перероджень, сансари. Сильним поштовхом для розвитку індуїзму стала поява буддизму, і, відповідаючи на критику Вед буддистами, індуїсти створили власні філософські школи, яві відразу ж почали полемізувати і поміж собою. Так виникли шість найпотужніших течій ортодоксійного (астіка) напряму — ньяя, міманса, вайшешика, санкх’я, йога і веданта. Остання породила течії, завдяки яким ми і знаємо сучасний індуїзм: адвайта, двайта та інші філософські школи, які взяли на озброєння шиваїтські та вайшнавські релігійні групи.

Сампрадаї та їх значення у вайшнавизмі

Сампрадая (санскр. संप्रदाय, sampradāya) — школа філософської думки в індуїзмі, а також лінія вчительського преемства ідей та практики такої школи. Преемство здійснюється через шикшу (शिक्षा, śikṣā) — настанови, і дікшу (दीक्षा, dīkṣā) — п’ятискладове втаємничення, включно з переданням мантри. Згідно класичного тесту Падма-пурани, істинними є лише чотири сампрадаї: Рудра, Брахма, Кумара та Лакшмі-сампрадая, які названі на честь богів, що вважаються їх засновниками. Втім, всі чотири мають середньовічних першовчителів: Рамануджа, Німбарка, Вішнусвами та Мадхва. Кожна з них і пропагує відмінну філософію, яка пояснює онтологію Брахмана, індивідуальної душі, всесвіту та приписує шлях спасіння. Незважаючи на філософські відмінності, всі чотири сампрадаї проголошують пріоритет бхакті над іншими шляхами до звільнення (карма, джняна, йога).

Виникнення гaudія-вайшнавизму

Появою гaudія, себто, бенгальського вайшнавизму можна вважати початок проповіді Шрі Чайтаньї (1486—1534), який після отримання посвячення у свого гуру став проповідувати відданість Богові, бхакті, як єдиний спосіб спасіння душі. Він прийняв санньясу і став подорожувати та проголошувати своє вчення, закликаючи всі верстви населення незалежно від касті співати імена Вішну і тим вшановувати його, розвиваючи любов та відданість. Чайтанья сформував кістяк зі своїх вчених учнів, яким доручив розпрацювати філософію свого руху та визначити принципові моменти духовної практики. Група учнів стала відома як шість госвами Вріндавану. Вони написали чисельні трактати, чим заклали філософсько-богословський фундамент сампрадаї. Пізніше їх послідовники написали коментарі на ключові тексти індуїстського канону, а на початку ХХ століття цей спадок вперше був представлений англомовному читачеві. В середині минулого століття гaudія-вайшнавський місіонер Свами Прабхупада заснував в Америці Міжнародне товариство свідомості Крішни.

Філософські напрями вайшнавської думки

Всі чотири вайшнавські сампрадаї виробляли свої філософські погляди у гострій полеміці з представниками адвайта-веданти, які вважали особову форму Бога, творіння та індивідуальні душі наслідком дії ілюзії, майї (मयि, māyā) на безособового недуального Брахмана. Засновник Рудра-сампрадаї Вішнусвами говорив про онтологічну тотожність світу, душ і Брахмана (шуддха-адвайта), проте, на відміну від адвайти Шанкари, вважав Брахман особовим Богом і відкидав роль ілюзії у створенні категорій всесвіту і прояву особового Божества. Пізніше його доктрину оновив та розширив сучасник Чайтаньї Валлабха, тому школа також називається Валлабха-сампрадаєю. Засновник Лакшмі-сампрадаї Рамануджа розробив філософію умовної тотожності душ і Всевишнього, і диференціації у недуальності (вішишта-адвайта). Німбарка з Кумара-сампрадаї вчив про наявність дуальності у недуальності (двайта-адвайта). На протилежному полюсі від Шанкари та Вішнусвами був засновник Брахма-сампрадаї Мадхва. Він проголошував чіткий дуалізм і категоричну, вічну та непереборну відмінність творіння, душ і Бога (двайта). Чайтанья синтезує положення кількох філософій, і його школа є відомою як незбагнена відмінність у невідмінності (ачінтья бхеда-абхеда). За поглядами на співвідношення індивідуальних душ, матеріального створіння та Всевишнього філософія Чайтаньї ближча до Німбарки. Втім, формально чайтаньїти відносять себе до школи Мадхви.

Особливості філософії гаудія-вайшнавів

Гаудії проголошують індивідуальні душі приграничною енергією Брахмана. І як енергія, вони одночасно відмінні від нього і єдині з ним. Відповідно, творіння — це прояв зовнішньої енергії Всевишнього. Творіння є актом свободної волі Творця і є кардинально відмінним від нього, хоча і просякнуте всюдисущим Параматманом. Тріада Брахман — Параматман — Бхагаван проголошується ієрархічними проявами Вищої Істини, де особовий Бхагаван виступає джерелом всіх інших проявів. Серед іпостасей Бхагавана вищим вважається Крішна, а Вішну — його аватаром, що посідає дещо меншу гідність.

Становлення бенгальського вайшнавизму як п'ятої сампрадаї

Незважаючи на те, що гаудія-вайшнави наполегливо декларують свою приналежність до брахма-сампрадаї, є всі підстави вважати їх окремою, п'ятою вайшнавською сампрадаєю. По-перше, через те, що їхня філософія суттєво відрізняється від філософії Брахма-сампрадаї. По-друге, вони мають власні коментарі на три основні класичні тексти Веданти — риса, яка є необхідною для визнання якоїсь школи самостійною серед інших. По-третє, вони ще за часів Чайтаньї відокремлювали себе від Мадхва-сампрадаї і сам Чайтанья критикував опонентів, звертаючись до них як до представників іншої школи. Нарешті, гаудії не отримали, або не зберегли жодної мантри, які би передавала Брахма-сампрадая, натомість ввели власні мантри ініціації, ключовою з яких є 3 Гопала-мантра, — мантра Кумара-сампрадаї. Представники Брахма-сампрадаї теж не вважають

гаудія-вайшнавів членами своєї спадкоємності, хоча є деякі винятки з цієї позиції. Можливо, мотивацією такого ставлення бенгальців є бажання відповідати списку чотирьох сампрадай, що наводить Падма пурана.

Особисто я не бачу жодних проблем якби гаудія-вайшнавизм відверто декларував себе п'ятим напрямком персоналістичної веданти. Це не відокремлювало би їх від основних течій індуїзму, а, навпаки, зробило би цікавим прикладом творчого синтезу основних тверджень своїх конкурентів.

(В авторській редакції)